

مقاله پژوهشی:

تبیین مدیریت جهادی شهید شوشتری در جنوب شرق کشور

با تأکید بر معنویت و اخلاق

[20.1001.1.74672588.1401.6.21.7.4](https://doi.org/10.1001.1.74672588.1401.6.21.7.4)

حسین آزادی نژاد، فتح‌الله کلانتری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۰

چکیده

در منظومه فکری امام خمینی (ره)، اخلاق و معنویت بالاترین جایگاه را دارد. در اوج و قله نظام فکری ایشان در عرصه‌های مختلف، مسائل اخلاقی و معنوی است. بر همین اساس مقام معظم رهبری در آستانه چهل‌سالگی انقلاب اسلامی برای نیل به تمدن اسلامی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی را که تصویر کلان از گذشته، حال و آینده انقلاب اسلامی است، صادر کردند؛ یکی از توصیه‌های مهم، معنویت و اخلاق است که طبق مطالعات انجام‌شده، پایه و اساس مدیریت جهادی است. به همین دلیل هدف اصلی این تحقیق تبیین مدیریت جهادی شهید شوشتری در جنوب شرق کشور با تأکید بر معنویت و اخلاق مبتنی بر بیانیه گام دوم است. این تحقیق از نوع کاربردی، توسعه‌ای و روش آن تاریخی و تحلیلی است. حجم نمونه آماری تحقیق ۷۴ نفر است. روش گردآوری اطلاعات، به صورت میدانی و کتابخانه‌ای است که با تحلیل عمیق مبانی نظری و سپس در قالب پرسشنامه با استفاده از رویکرد آمیخته نسبت به استانداردسازی و بومی‌سازی این عوامل بر اساس بیانیه گام دوم اقدام شده است. بر اساس نتایج تحقیق، تعداد ۲۴ عامل مؤثر و نقش‌آفرین در راستای مدیریت جهادی با تأکید بر معنویت و اخلاق احصاء شد.

کلید واژه‌ها: مدیریت جهادی، معنویت و اخلاق، انقلاب اسلامی، تمدن اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری دانشکده دفاع ملی دانشگاه عالی دفاع ملی تهران.

۲. استادیار علوم دفاعی راهبردی و پژوهشگر جنگ آینده، نویسنده مسئول، رایانامه: ff.ka@chmail.ir

در این چهل سال افتخارات درخشان و پیشرفت‌های شگفت‌آور نصیب ایران اسلامی شده است که این افتخارات و پیشرفت‌ها حاصل مدیریت‌های جهادی الهام گرفته از معنویت و اخلاق و ایمان اسلامی است که امام بزرگوار به همه‌ی ما آموخت. یکی از برکات انقلاب اسلامی در این چهل سال این بود که عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه به گونه‌ای چشمگیر افزایش داد. یکی از توصیه‌های مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی برای رسیدن به وضع مطلوب و نیل به تمدن نوین اسلامی، توجه به مؤلفه معنویت و اخلاق است که این گونه می‌فرمایند: «معنویت و اخلاق، جهت دهنده‌ی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند. شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند برکات بیشتری به بار می‌آورد؛ این، بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است و این تلاش و جهاد، بدون همراهی حکومت‌ها توفیق چندانی نخواهد یافت. اخلاق و معنویت، البته با دستور و فرمان به دست نمی‌آید، پس حکومت‌ها نمی‌توانند آن را با قدرت قاهره ایجاد کنند، اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند؛ با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق، به شیوه‌ی معقول بستیزند و خلاصه اجازه ندهند که جهنمی‌ها مردم را بازور و فریب، جهنمی کنند». بنابراین، فرماندهان زیادی از اول انقلاب تاکنون پرورش یافته مکتب اسلام بوده‌اند و تلاش‌های زیادی کرده‌اند که برخی از این مجاهدان فی سبیل الله در مسیر اعتلای اسلام به شهادت رسیدند که نمونه آنها شهید والامقام شهید شوشتری است که با حضور در منطقه جنوب شرق موفق شد در جهت ایجاد امنیت با بهره‌گیری از ظرفیت‌های قومی و مذهبی، همگرایی و قدم‌های مؤثری در جهت وفاق بردارد و باعث خنثی‌سازی تهدیدات شود^۱. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه

۱. لازم به ذکر است منطقه جنوب شرق دارای تکرر مذهبی و قومیتی ملی بوده و بعضاً شیطنت‌های فرامرزی موجب تهدید زیادی می‌شد که ایشان با گسترش اخلاق و معنویت توانست آن را به فرصت تبدیل کند.

گام دوم انقلاب اسلامی هفت توصیه فرمودند؛ یکی از توصیه‌هایشان معنویت و اخلاق است که باید با شاخص‌سازی و تبیین، آن‌را به سطح کشور تعمیم داد. با وجود کارهای خوبی که در تبیین بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی انجام شده، اما تحقیق مدون و علمی در خصوص عیار معنویت و اخلاق در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس مدیریت جهادی نشده است. با توجه به اینکه شهید شوشتری برای گسترش معنویت و اخلاق، امنیت خوداتکا درونی اقدامات خوبی ایجاد کردند، آنچه به عنوان مسئله اصلی ذهن محقق را به خود معطوف کرده این است که برای پیاده‌سازی محور معنویت و اخلاق در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس مدیریت جهادی چه عواملی را باید تبیین کرد. اهمیت اجرای تحقیق در این است که با تبیین الزامات و شاخص‌های معنویت و اخلاق در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس مدیریت جهادی، باعث ایجاد الگویی برای نقش‌آفرینی جوانان در همه عرصه‌ها می‌شود؛ چراکه رهبر معظم انقلاب اسلامی جوانان را مخاطب اصلی بیانیه قرار دادند. همچنین این الگو می‌تواند جهت‌دهنده‌ی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه باشد و با استفاده از الگوسازی آن شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند. زندگی بدون اخلاق و معنویت، همانند «ساختن خانه بر لبه پرتگاه در آستانه فروریختن» است و یا بدان معنی است که اخلاق و معنویت، «بنیان» و «اساس» زندگی انسان هستند. از آنجاکه این دو عنصر، نگهبان ثبات و همبستگی جامعه و تعدیل‌کننده خواسته‌ها و تمنیات انسان هستند، این چنین خصوصیتی به آنها نسبت داده شده است. بنابراین، در صورت عدم توجه به تبیین و بسط و توسعه مبانی ارزشی، شعور معنوی و وجدان اخلاقی، از یک طرف منجر به فاصله گرفتن جوانان و دلسوزان نظام و انقلاب اسلامی از معنویت و اخلاق شده و از سوی دیگر باعث غفلت مسئولین نظام از نیل به تمدن نوین اسلامی می‌گردد؛ بنابراین با توجه به موارد بالا هدف اصلی تحقیق عبارت است از: تبیین مدیریت جهادی شهید شوشتری در جنوب شرق کشور با تأکید بر معنویت و اخلاق مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و سؤال اصلی مقاله نیز متناظر باهدف اصلی تحقیق است.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

مبانی نظری

هدف بعثت پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) تربیت انسان است: «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» (مجمع‌البیان، ذیل تفسیر آیه ۴ سوره قلم). انبیای خدا برای این مبعوث شدند که آدم تربیت کنند؛ انسان بسازند؛ بشر را از زشتی‌ها، پلیدی‌ها، فسادها و رذایل اخلاقی دور سازند و با فضایل و آداب حسنه آشنا کنند: بعثت لاتمم مکارم الاخلاق. چنین علمی که خداوند متعال نسبت به آن، آن قدر اهتمام داشته که انبیا را مبعوث فرموده است (امام خمینی، ۱۳۷۸). اخلاق و معنویت همواره مورد توجه امام بوده است و در زندگی علمی و عملی ایشان نمود یافته است، چه آن زمان که در راه تحصیل علم، تلاش می‌کرد و یا آنگاه که بر کرسی تدریس می‌نشست و نیز زمانی که به مقام مرجعیت دینی رسید و چه آن هنگام که به‌عنوان رهبری سیاسی در جهان سیاست مطرح شد. بعد از رحلت امام (رحمت‌الله‌علیه) این مسیر را رهبر معظم انقلاب اسلامی باقوت ادامه می‌دهند و در طلوع چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران، ولی امر مسلمین جهان (حضرت امام خامنه‌ای) بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی را در ۲۰ صفحه منتشر کردند و از همگان خواستند همچنان که ایشان برای تدوین آن وقت گذاشته‌اند، مخاطبان و پیروان ولایت برای درک موقعیت، هدف و تحقق آن به‌صورت حرفه‌ای وقت بگذارند. بر همین اساس است که معظم‌له از جوانان در متن بیانیه درخواست کرده‌اند که خود را برای طلوع خورشید ولایت عظمی آماده کنند و در ادامه، نقشه راه آینده انقلاب اسلامی را ترسیم و در پایان به بیان هفت توصیه اشاره فرمودند. شهید شوشتری که تربیت‌یافته مکتب اسلام و به‌تبع آن امامین انقلاب بود توانست با مدیریت جهادی چه در زمان دفاع مقدس و بعد از آن به‌خصوص در جنوب شرق کشور با گسترش معنویت و اخلاق، همگرایی بین شیعه و سنی به‌وجود بیاورد و این انسجام و وحدت منبعث از مدیریت جهادی توأم با معنویت و اخلاق، در جنوب شرق کشور زمینه‌ساز امنیت همه‌جانبه شد.

مدیریت جهادی از دیدگاه امام خامنه‌ای

مقام معظم رهبری در خصوص ماهیت مدیریت جهادی می‌فرماید: «جهادی عمل کردن، مفهوم خاصی دارد. هر جور کاری، جهادی نیست. جهاد با جهد و تلاش از لحاظ ریشه یکی‌اند؛ یعنی در آن معنای جهد و کوشش وجود دارد؛ اما جهاد فقط این نیست؛ جهاد یعنی مبارزه؛ مبارزه در همین اصطلاح متعارف فارسی امروز ما. مبارزه انواع و اقسامی دارد: مبارزه علمی داریم؛ مبارزه مطبوعاتی داریم؛ مبارزه سیاسی داریم؛ مبارزه اقتصادی داریم؛ مبارزه نظامی داریم؛ مبارزه آشکار داریم؛ مبارزه پنهان داریم؛ اما یک نقطه مشترک در همه این‌ها وجود دارد و آن اینکه در مقابل یک خصم است؛ در مقابل یک مانع است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۴/۲۵).

ارکان اساسی مدیریت جهادی از دیدگاه امام خامنه‌ای عبارتند از: یک؛ جدوجهد و تحرک و دو؛ در مقابل دشمن بودن «در مبارزه، دو چیز حتماً لازم است: یکی اینکه در آن جدوجهد و تحرکی باشد. انسان در رختخواب یا در پستوی خانه که نمی‌تواند مبارزه کند! در مبارزه، باید جدوجهدی وجود داشته باشد... پس جهاد مرقوم بر این دو رکن است: یکی اینکه در آن جدوجهد باشد؛ دیگر اینکه در مقابل دشمن باشد. اگر کسی علیه دوست جدوجهد کند، این جهاد نیست؛ بلکه فتنه و اخلال است». (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۳/۰۶/۲۰). «شرط اول جهاد این است که در آن، تلاش و کوشش باشد و شرط دومش اینکه، در مقابل دشمن صورت گیرد». (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۳/۲۰).

مدیریت جهادی^۱

مدیریت جهادی برگرفته از مدیریت اسلامی و باهدف قرب به خدا و خدمت به بندگان او و گرمی داشتن مردم است و هدف آن، انجام کار به شیوه مناسب و ارزشمند و کسب رضای خدا است تا رضایت درونی برای فرد ایجاد شود. در این شیوه، اجر معنوی قبل از پاداش دنیوی مدنظر بوده و تعهد از محوری‌ترین مؤلفه‌های آن است (پالوچ و نقی پورفر، ۱۳۸۶). مدیریت جهادی دارای سه بعد اصلی ساختاری، رفتاری و

زمینه‌ای است؛ بعد ساختاری: مدیریت برای خدا، مدیریت ولایتی، انعطاف‌پذیری ساختار و تشکیلات مناسب با شرایط؛ بعد رفتاری: مدیریت داوطلبانه، تحول‌آفرین، بویا و انعطاف‌پذیر در مأموریت‌ها، خودباوری، توجه به نیروی انسانی به‌عنوان منابع مهم کاری، پرکاری، سخت‌کوشی، خستگی‌ناپذیری و سرعت عمل در کارها؛ بعد زمینه‌ای: مدیریت مشارکت‌پذیر، نهادینه‌کردن اخلاق و ارزش‌های دینی در محیط کار، مدیریت قناعتی، بااهمیت دادن به بیت‌المال (موحد، ۱۳۸۶). ویژگی‌های شخصیتی، همان روحیه‌های تا حدودی پایدار در بروز رفتار به‌گونه‌ای خاص است. از جمله این ویژگی‌ها می‌توان به عزم فرد، همت والا، اعتماد به نفس، استقلال‌طلبی، روحیه اصرار و پیگیری، ابتکار و استعداد، جدیت و دوری از تنبلی و تن‌آسائی اشاره کرد. ویژگی‌های ارزشی عبارت از نگرش‌های نهادینه نسبت به آنچه درست یا نادرست، اخلاقی یا غیراخلاقی، معنوی یا مادی است. ویژگی‌هایی همچون ایمان عمیق، اخلاص، تعهد، توکل به خدا و اعتماد به کمک الهی نمونه‌هایی از این نگرش است. ویژگی‌های رفتاری یا رفتارهای بارز مدیر، شامل ویژگی‌هایی همچون: خطرپذیری معقول، کار بی‌وقفه و خستگی‌ناپذیر و حرکت جهشی و پیدا کردن راه‌های میان‌بر برای دستیابی به اهداف است (لطیفی و سعدآبادی، ۱۳۹۳).

بیانیه گام دوم^۱

هم‌زمان با چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی، ولی امر مسلمین جهان، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی را در ۲۱ بهمن ۹۷ صادر و در اول خرداد ۹۸ فلسفه و فرمول و منطق تدوین بیانیه را معرفی و تبیین فرمودند. روایت آیت‌الله شب‌زنده‌دار از بیانیه گام دوم اینگونه است که آیت‌الله شب‌زنده‌دار صبح روز شنبه ۲۷ بهمن‌ماه ۱۳۹۷ در جلسه درس خارج فقه با اشاره به دیدار اخیرش با رهبر انقلاب روایتی از آنچه ایشان درباره «بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» گفته بودند را نقل کردند و فرمودند: ایشان فرمودند: «من روی این بیانیه خیلی زحمت کشیدم و فرمودند: من بنای بر این ندارم

که اگر چیزی نوشتیم یا مطلبی می‌گوییم از دیگران درخواست کنیم که روی آن کار کنند، ولی راجع به این می‌گوییم این کار را نکنند...» این درخواست و مطالبه را ایشان دارند.

معنویت و اخلاق^۱

معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی همچون: خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راست‌گویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت دهنده‌ی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است... این، بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷). اخلاق و معنویت دو گوهر پنهان در عمق وجود انسان و بسترساز حقیقت واقعی اوست که به سبک زندگی‌اش جهت می‌دهد آنگونه که این دو گوهر نورانی، همچون چراغ‌هایی، روشنگر راه خواهند بود و موجب پیدا کردن شناخت، راهی روشن و امیدبخش است به آینده مبهم زندگی انسان‌هایی مسخ شده و بیگانه از وجود خویش. معنویت، فرایندی درونی است که ریشه در فطرت آدمی دارد؛ تقویت این بال پرواز درونی، آنچنان قدرتی را فراهم می‌آورد تا انسان بتواند رفتارها، عادت‌ها و باورهای غلط و غریزی خود را در لایه‌های مختلف زندگی‌اش اصلاح کند. این فرایند، قدرت آن را دارد تا غبارهای غلیظی را که بر روح آدمی پرده می‌افکند تا فراروی خود را نبیند، از وی بزداید و افق‌های آگاهی‌اش را گسترش دهد تا امکان درک حقایق درونی، برایش هموار و ممکن شود. آنگاه که رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم به معنویت تصریح دارند، نظر به معنویت برخاسته از عقلانیتی دارند که محور پیشرفت و پویایی انقلاب اسلامی است و در جامعه تمدن‌ساز مهم‌ترین نیاز بشری به‌شمار می‌آید. اخلاق معنوی، بهترین عاملی است که می‌تواند نجات‌بخش انسان از بحران‌های اخلاقی مذبوم، مصائب و مشکلات روانی، ناهنجاری‌های اجتماعی و ردایل اخلاقی باشد که امروزه گریبان جوامع الحادی در برخی کشورهای غربی را گرفته است. تاریخ و تجربه به‌خوبی نشان می‌دهد که زندگی مادی، پاسخگوی نیازهای واقعی و

گوناگون انسان نبوده و هرگز نتوانسته است آرامش فردی و اجتماعی او را تأمین کند، بلکه آنچه بین انسان و حیوان تمایز برقرار می‌سازد، همانا اخلاق شایسته است که سبب تزکیه می‌شود؛ اگر این اخلاق از انسان گرفته شود چنان حیوانی درنده و افسارگسیخته خواهد شد که همه چیز را تباه و به نابودی می‌کشاند؛ زندگی‌اش مفهوم خاصی ندارد تا بخواهد برایش ارزش و برنامه‌ای داشته باشد. این نوع سبک زندگی، نتایج شوم اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی را در قالب‌هایی مبتذل به همراه دارد که انسان را، همان‌طور که قرآن کریم در آیه ۱۷۹ سوره اعراف می‌فرماید: «أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ» به موجودی بسیار ذلیل‌تر از بهایم تنزل می‌دهد و اخلاقش را فاسد می‌کند. پس سزاوار است که انسان، با تهذیب نفس خود به عمق وجودش غنا بخشیده و سعادت ابدی را جستجو کند تا از خذلان بداخلاقی و منیت رهاشده و در جوار خدای متعال به آرامش حقیقی برسد (جهان نژادی، ۱۳۹۸).

تفاوت مدیریت جهادی و مدیریت کلاسیک

برخی از مهم‌ترین مؤلفه‌های الگوی مدیریتی اسلامی - ایرانی پیشرفت در بعد ارزشی - نگرشی عبارتند از: دوراندیشی، واقع‌گرایی، عدالت محوری، ولایت مداری، دین‌محوری، مردم‌داری و توجه به آرمان‌های انقلاب اسلامی؛ در بعد رفتاری - عملکردی، مشتمل بر: توکل، تواضع و فروتنی، ساده‌زیستی، سعه‌صدر، اخلاص و تعظیم شعائر اسلامی؛ در نهایت در بعد ویژگی‌های مدیریتی، شامل: استفاده از تمام ظرفیت‌ها، حرکت مبتنی بر علم و درایت، مشارکت گروهی، صبر و استقامت، استفاده از نیروهای متعهد و متخصص، برنامه‌ریزی، ارتباطات سازنده، قانون‌مداری، اولویت‌بندی و توانمندسازی کارکنان است. طبق پژوهش‌های انجام‌شده در مورد الگوی مدیریت جهادی، این پژوهش در بعد نگرشی؛ با نتایج پژوهش عبدی و توکلی (۱۳۹۵)، نادعلی (۱۳۹۵)، قربانی زاده (۱۳۹۴)، مرادنی‌ا (۱۳۹۰)، محمود زاده و همکاران (۱۳۸۸)، میقانی (۱۳۸۸)، موحد (۱۳۸۶)، آرمند و ذبیحی (۱۳۸۶) و حاجی احمدی و حاجی میر رحیمی (۱۳۸۶) همخوانی دارد؛ زیرا آنها در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که دوراندیشی و ژرف‌اندیشی، واقع‌گرایی، کار به‌عنوان ادای تکلیف، عدالت‌محوری، ولایت‌مداری، توجه به آرمان‌های انقلاب اسلامی، رضایت از

خدمت به خلق، دین‌محوری، اعتقاد به معاد و آخرت و وعده الهی، مردم‌مداری و خود را مدیون مردم دانستن و خودباوری و اعتمادآفرینی از شاخصه‌های اصلی مدیریت جهادی به حساب می‌آیند. در بعد رفتاری- عملکردی؛ نتایج پژوهش نادعلی (۱۳۹۵)، قربانی زاده (۱۳۹۴)، نعمتی (۱۳۹۳)، مرادنیا (۱۳۹۰)، محمود زاده و همکاران (۱۳۸۸)، میقانی (۱۳۸۸)، موحد (۱۳۸۶)، آرمند و ذبیحی (۱۳۸۶) و حاجی احمدی و حاجی میر رحیمی (۱۳۸۶)، نشان داد که ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی، شامل: توکل به خدا و خدامحوری، تواضع و فروتنی، ساده‌زیستی، سعه‌صدر، صمیمیت و مردم‌نوازی، حفاظت و صیانت از دستاوردهای انقلاب، خودکنترلی بر مبنای نظارت الهی، اخلاص، تلاش برای خودسازی، صبر و استقامت، کار با مردم و برای مردم و خدمت‌رسانی بی‌منت و خالصانه، توجه به ارزش‌های بنیادی و تعظیم شعائر اسلامی است که با نتایج این پژوهش در یک راستا است و در نهایت در بعد ویژگی‌های مدیریتی؛ نتایج پژوهش نادعلی (۱۳۹۵)، قربانی زاده (۱۳۹۴)، حجازی‌فر (۱۳۹۴)، مرادنیا (۱۳۹۰)، میقانی (۱۳۸۸)، حاجی احمدی و حاجی میر رحیمی (۱۳۸۶)، موحد (۱۳۸۶) و سلطانی (۱۳۸۶) که ویژگی‌های مدیریت جهادی را شامل استفاده از تمام امکانات و ظرفیت‌ها، حرکت مبتنی بر علم و درایت، مشارکت گروهی، انعطاف‌پذیری ساختارهای متناسب با شرایط، مسئولیت‌پذیری و تعهد، توجه به علم و خلاقیت، آینده‌نگری، تلاش خستگی‌ناپذیر، استفاده از نیروهای متعهد و متخصص، برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری، توجه به ارتباطات سازنده، خودشناسی و توان اداره امور سازمانی، قانون‌مداری و برنامه‌محوری، اولویت‌بندی و نظم در کارها، هماهنگی در رسیدن به هدف و توانمندسازی کارکنان می‌دانند، هم‌راستا است (ترکزاده، امیری طیبی، محمدی، ۱۳۹۶).

تفاوت اصلی مدیریت جهادی با سایر نظام‌های مدیریتی که از غرب نشئت گرفته‌اند، در پیش‌فرض‌ها و مبانی فکری و عقیدتی آن است. در این نظام مدیریتی، احکام دین مبین اسلام به‌عنوان راهبردی برای زندگی و شاخصی برای سنجش حیات مطلوب در نظر گرفته شده و هدف این نظام مدیریتی، پیاده‌سازی ارزش‌ها در جامعه به‌منظور تبدیل آنها به کیفیت زندگی است. مدیریت جهادی با مصرف‌گرایی، اشرافی‌گری، سستی، تنبلی، بی‌حالی و انحراف از مسیر آرمان‌گرایی ایمانی، تغایر داشته و بلکه با آن مبارزه می‌کند؛ درحالی‌که

در شیوه‌های مدیریتی دیگر که عمدتاً محصول فرهنگ سرمایه‌داری است، جامعه به سمت مصرف‌گرایی، اشرافیت، بی‌عدالتی، اصالت لذت و انحراف از آرمان‌های انسانی، سوق داده می‌شود. اساس مدیریت جهادی تأکید بر معنویت و ارزش‌های اخلاقی، اسلامی و انسانی بناشده؛ درحالی‌که در نظام‌های مدیریتی دیگر، اخلاق به‌عنوان وسیله مطرح بوده و تا زمانی کاربرد دارد که در راستای اهداف آن نظام مدیریتی بوده باشد. این شیوه از مدیریت (جهادی) برخلاف دیگر مدیریت‌ها، فرهنگی خاص را مدنظر داشته و در مرتبه نخست بر جنبه‌های انسانی سازمان توجه داشته و نظام مدیریتی خود را برای تعالی انسان‌ها پایه‌ریزی می‌کند.

مدیریت جهادی، هم استفاده از ابزارهای معنوی (توکل الهی) و هم ابزارهای مادی (قدرت مردمی) را مدنظر قرار می‌دهد تا باکیفیت هرچه بیشتر، به اهداف مطلوب دست یابد و این نکته‌ای است که در نظام مدیریتی غرب نسبت به آن غفلت شده است. برخی از مؤلفه‌ها و شاخص‌ها مانند توکل و اخلاص، روحیه ابتکار، سخت‌کوشی و خستگی‌ناپذیری، مجاهدت، انقلابی‌گری، معنویت‌گرایی، خطرپذیری، ایثار و حل شدن در آرمان‌های انقلاب از جمله مؤلفه‌های اساسی مدیریت و رهبری جهادی به‌شمار می‌رود. همچنین رهبری جامعه اسلامی، مدیریت نظام اداری و محیط بین‌الملل شرایط زمینه‌ای را می‌تواند برای عملیاتی کردن سبک مدیریت جهادی در جامعه فراهم سازند. درنهایت پیامدهای اجرای مدیریت جهادی را می‌توان دستکم در شش مورد: فراگیر شدن عدل، اقتدار، وحدت، رفاه، پیشرفت و شایسته‌سالاری حاصل از مدیریت جهادی برشمرد که این موارد همان عینیت بخشیدن به مدیریت جهادی و ترویج فرهنگ ناب دینی و ولایی در جوامع اسلامی است؛ بنابراین می‌توان مدیریت جهادی را مدیریتی برخاسته از فرهنگ و تمدن اسلامی نامید که در راستای دستیابی به اهداف خود، تنها منافع دنیایی - سازمانی را مدنظر قرار نمی‌دهد و با استفاده از پیش‌زمینه‌هایی همچون: انقلابی‌گیری، بصیرت و هوشمندی، خستگی‌ناپذیری... و راهبردهایی مانند معنویت‌گرایی، تدبیر و مسئولیت‌پذیری، می‌تواند به اهداف خود نائل شود و در این راه تمام توان خود را به‌کار می‌گیرد تا ضمن برآوردن اهداف مادی، جنبه‌های معنوی در افراد و سازمان را نیز لحاظ کرده و همان‌گونه

که از یک مدیر جهادی انتظار می‌رود تا ضمن رعایت خدامحوری، دست از جهد و تلاش برندارد، آرمان‌ها و خواسته‌های متعالی را نیز برآورده سازد (زین‌الدینی و محمدی سیاه‌بومی، ۱۳۹۷).

شهید شوشتری

سرلشکر شهید نورعلی شوشتری ۱۲ اردیبهشت‌ماه ۱۳۲۷ در روستای «پنگجه» سر ولایت نیشابور به دنیا آمد. دوران نوجوانی تا جوانی نورعلی به سرعت سپری شد و وی در سال ۱۳۴۷ جهت گذراندن خدمت سربازی به تهران منتقل شد. سردار نورعلی شوشتری در دوران دفاع مقدس در فرماندهی قرارگاه نجف اشرف نیروی زمینی سپاه در پیروزی‌هایی چون فتح مهران، پیشروی قوای اسلام در استان سلیمانیه عراق، عملیات حماسی کربلای ۵، که منجر به شکستن دژ دفاعی بصره و پیشروی نیروی زمینی سپاه در شرق بصره شد؛ همچنین عملیات منافق شکن مرصاد، نقشی تأثیرگذار و حضوری کارساز و تعیین‌کننده داشت. وی سپس جانشینی فرماندهی نیروی زمینی سپاه و هم‌زمان فرمانده قرارگاه عملیاتی قدس جنوب شرق کشور را به عهده گرفت. ایشان در صبح روز یکشنبه ۲۶ مهر ۱۳۸۸ در همایش وحدت اقوام و مذاهب سیستان و بلوچستان که با شرکت عشایر بلوچ در منطقه پیشین جریان داشت؛ در انفجاری انتحاری به همراه سردار محمد زاده فرمانده سپاه استان سیستان و بلوچستان و ۴۲ نفر از سران، معتمدان و عشایر بلوچستان به درجه رفیع شهادت رسید.

پیشینه پژوهش

مدیریت جهادی موضوعی است که از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی مطرح است و هرکجا با مدیریت جهادی و روحیه بسیجی وارد میدان شدیم موفق عمل کردیم. با مراجعه به مراکز تحقیقاتی و مطالعاتی، چند مورد از مقالاتی که مرتبط با مدیریت جهادی انجام شده به شرح ذیل است:

علی‌اکبر خزائی، رضا مهرعطاء و زهرا قاسمی در مقاله خود تحت عنوان مدیریت جهادی مفهوم شناسی، مؤلفه‌ها و الزامات تحقق آن ضمن بررسی مؤلفه‌ها و مفاهیم

مدیریت جهادی به این نتیجه رسیدند که مدیریت جهادی، الگوی بومی و کارآمدی است که می‌تواند مسائل اساسی کشور را در دهه پیشرفت و عدالت و با توجه به هجمه سنگین دشمنان برای ناکارآمد سازی نظام اسلامی، حل و ایران اسلامی را در موقعیت برتری راهبردی قرار دهد (خزائی، مهر عطاء و قاسمی، ۱۳۹۳).

عیسی میر مرادی و معصوم آذرشسب در مقاله خود با عنوان مدیریت جهادی از منظر مدیریت اسلامی و ضرورت بررسی آن به این نتیجه رسیدند که مدیریت جهادی واجد خصوصیات و ویژگی‌هایی است که می‌تواند در موفقیت سازمان‌ها نقش اساسی ایفا کند؛ این ویژگی‌ها در بطن دستورها، توصیه‌ها، نظرها و شیوه‌های به کار گرفته شده توسط پیشوایان دین حضور و وجود عینی داشته است، ولی برای استفاده از آن در سطوح سازمانی و کاربردی کردن آنها در سازمان‌ها، نیاز به کار پیشگامانه و دور از هراس و خودکم‌بینی صاحب‌نظران و عالمان مدیریت و تحقیق پژوهش مستمر در این جهت دارد (میر مرادی و آذرشسب، ۱۳۹۳).

حسن مرادی و سید حسن فیروزآبادی در مقاله خود با عنوان دکترین و اهداف مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری مدظله‌العالی به ابعاد و مؤلفه‌های دکترین مدیریت جهادی عبارتند از: بعد حکیمانه و عقلانی، بعد معنوی و اخلاقی، بعد تفکر و نگاه پرداختند و در ادامه به اهداف مدیریت جهادی شامل: هدف غایی، هدف بنیادی، هدف اجتماعی و هدف فردی تقسیم شده است (مرادی و فیروزآبادی، ۱۳۹۵).

علی اصغر سعدآبادی و همکاران در مقاله خود با عنوان شناسایی مؤلفه‌های مدیریت جهادی از منظر قرآن کریم، با رسم مدل مفهومی، تعدد مؤلفه‌ها در بعد فرهنگی را از یک سو، بیانگر تأکید و توجه ویژه مدیریت جهادی بر عوامل فرهنگی و ارزشی در مدیریت و از سوی دیگر، نمایانگر ماهیت و خاستگاه اصلی مدیریت جهادی است که همانا بومی سازی مدیریت هر کشور متناسب با زمینه فرهنگی و بستر اعتقادی آن است. همچنین به دلیل درهم تنیدگی مسائل اجتماعی و فرهنگی و هم‌پوشانی مؤلفه‌های آنها باهم، مؤلفه‌های اجتماعی نیز در رتبه بعدی قرار می‌گیرند. بنابراین، مدیریت جهادی در همه‌ی حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی متأثر از فضیلت‌های ارزشی و اخلاقی

است که مؤید تطبیق این سبک از مدیریت با مبانی ارزشی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران است (سعدآبادی و همکاران، ۱۳۹۸).

در پیشینه‌های یادشده، بیشتر به مؤلفه‌ها و الزامات تحقق و یا به ابعاد و مؤلفه‌های دکترین مدیریت جهادی و درنهایت اهداف مدیریت جهادی پرداخته است، هدف اصلی در این مقاله شناسایی عوامل مؤثر و نقش‌آفرین مدیریت جهادی شهید شوشتری با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است تا درنهایت، الگویی برای نقش‌آفرینی جوانان در همه عرصه‌ها به‌شمار آید.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع توسعه‌ای- کاربردی است بنابراین، نتایج پژوهش کاربردی است و می‌تواند مورد استفاده تصمیم‌گیرندگان بخش لشکری و کشوری قرار گیرد. در این تحقیق، پژوهشگر صرفاً مدیریت جهادی را بررسی کرده است؛ بنابراین روش تحقیق از حیث جمع‌آوری داده‌ها و به‌صورت آمیخته (کمی و کیفی) است. جامعه آماری تحقیق را صاحب‌نظران و نخبگان لشکری و کشوری که حداقل دارای مدرک تحصیلی کارشناسی هستند، تشکیل می‌دهد. چون جامعه مورد مطالعه کمتر از ۱۰۰ نفر است (تعداد نمونه ۷۴ نفر است)، پس نمونه آماری مطابق با جامعه است و به همین دلیل تحقیق به‌صورت تمام شمار انجام می‌شود. اطلاعات این تحقیق از دو روش «میدانی» و «بررسی اسناد و مدارک (کتابخانه‌ای علمی و تخصصی)» گردآوری شده است. در روش کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و اطلاعات نظری مورد نیاز با جستجوی کتابخانه‌ای تخصصی، اینترنتی و بانک‌های اطلاعاتی به‌دست آمده است. در روش میدانی، با بهره‌جستن از مصاحبه‌های صورت گرفته و اسناد مورد نیاز، پرسشنامه‌ای تنظیم شد که ۲۴ پرسش از طریق طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی شد. نکته اینکه در این تحقیق تعداد ۲۴ شاخص تأثیرگذار و نقش‌آفرین مدیریت جهادی احصاء شد و در پرسشنامه لحاظ گردید. در طراحی پرسشنامه با روش دلفی و با استفاده از نظر صاحب‌نظران، استادان و فرماندهان نظامی، شناسایی و سپس پرسشنامه مقدماتی تهیه و بین خبرگان توزیع شد و پس از تعیین اعتبار و روایی آن با استفاده از

فرمول CVI و فرمول CVR، پرسشنامه نهایی تهیه شد و برای محاسبه پایایی پرسشنامه از نرم افزار اسپس پی اسپس استفاده گردید که پایایی پرسشنامه برابر خروجی نرم افزار عدد بالاتر از ۰٫۸ به دست آمد؛ بنابراین پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار است.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف. یافته های تحقیق

طبق جدول زیر ۳۴ نفر از ۷۴ نفر نمونه آماری دارای مدرک کارشناسی است. ۱۸ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۲۲ نفر دارای مدرک دکترا و یا دانشجوی دکتری هستند؛ بنابراین با توجه به سطح بالای تحصیلات نمونه آماری می توان مدعی شد که پاسخ دهندگان، نسبت به مدیریت جهادی شهید شوشتری، بیانیه گام دوم انقلاب و شهید شوشتری از شناخت مناسب برخوردارند.

جدول شماره ۱: ویژگی‌ها جامعه نمونه

ردیف	مدرک تحصیلی	سنوات خدمت	آشنایی	تعداد
۱	کارشناس	۱۰ تا ۲۰ سال	زیاد	۳۴ نفر
۲	کارشناسی ارشد	۱۵ تا ۲۵ سال	زیاد	۱۸ نفر
۳	دکترا	۲۰ سال به بالا	زیاد	۲۲ نفر
جمع کل				۷۴ نفر

سردار شوشتری اولین اقدام اساسی خودشان را با دستور تشکیل کارگروه‌هایی در قالب کمیته‌های مهندسی، فرهنگی، بهداری، اطلاعات، آماد و پشتیبانی، شروع کردند و طی جلسات متعدد و فشرده از این کارگروه‌ها خواستند که به صورت میدانی تمامی مشکلات و نارسایی‌های موجود در بخش‌های مختلف را بررسی و به صورت مدون و مشخص برای ایشان ارسال نمایند؛ تا بر اساس آمار و اطلاعات به دست آمده نقشه راه دقیق و صحیح را برای پیشبرد اهداف عالی نظام جمهوری اسلامی در منطقه طرح ریزی و عملیاتی کنند. راهبرد مشخص شهید شوشتری به این شرح بود:

۱. شناسایی مناطق محروم و برنامه‌ریزی برای سازندگی و محرومیت‌زدایی؛
۲. شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اشتغال‌آفرینی در قالب درون‌سازمانی و برون‌سازمانی؛
۳. شناسایی جوانان مؤثر، انقلابی و جهادگر فرزندان مجموعه سپاه و بسیج و سایر ارگان‌ها در جهت به‌کارگیری برای ارائه خدمات به مردم محروم منطقه؛
۴. تعامل با نهادها، سازمان‌ها و ارگان‌های حاکمیتی برای جلب مشارکت آنان؛
۵. هم‌پوشانی و هم‌افزایی در اقدامات و فعالیت‌های اقتصادی با راه‌اندازی قرارگاه محرومیت‌زدایی و تقویت روابط درون‌سازمانی، برون‌سازمانی، منطقه‌ای و محلی؛
۶. مهارت‌افزایی و توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای؛
۷. اجرای پروژه‌های اقتصادی با مدیریت جهادی و روحیه انقلابی؛
۸. الگوسازی و معرفی الگوهای موفق؛
۹. انجام عملیات روانی رسانه‌ای اقدامات صورت گرفته در حوزه‌های امنیتی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای مردم منطقه.

اصلی‌ترین دغدغه، معیشت مردم بود. به جهت نبود اشتغال و تأمین درآمد توسط خانواده‌ها برای امرارمعاش اکثر مردم منطقه معضل معیشت بود. بنابراین، ایجاد شغل و منبع درآمد از ضروریات استان بود. جاده‌های ارتباطی استان دارای مشکلات عدیده‌ای است و توسعه زیرساختی از لحاظ راه‌های ارتباطی شهری، بین‌شهری و روستایی چندان رضایت‌بخش نبود. بنابراین، باید برای احداث، مرمت و توسعه راه‌های ارتباطی فکر اساسی می‌شد. یکی دیگر از موضوعات لزوم تقویت همگرایی بین طوایف منطقه با یکدیگر و با نظام جمهوری اسلامی بود و به جهت فاصله‌ای که بین طوایف و نظام سیاسی ایجاد شده بود؛ نیاز به کار گسترده فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در راستای تقویت همگرایی در منطقه می‌بود (سند محرومیت‌زدایی و توسعه استان س و ب ۱۳۹۵).

درواقع شهید شوشتری توانست واگرایی اجزای مختلف سیستم را به همگرایی تبدیل کرده و تهدید را به فرصت تبدیل کند. به‌عنوان نمونه همان افرادی را که ممکن بود در محور شرارت باعث ناامنی استان شوند را در جهت حفظ امنیت به‌کارگیری کرد. او با

شناختی عمیق نسبت به منطقه دریافتی بود که با زور و اجبار و قدرت عریان نمی‌توان در این منطقه امنیت را برقرار ساخت، در نتیجه کوشید با بازگشت به نوع امنیت سنتی در این منطقه اساس حفظ امنیت را بر پایه روابط پدرسالاری و ریش سفیدی برقرار کند. می‌توان به شکل خلاصه نوع امنیت موردنظر شوشتری در این منطقه را امنیت برای مردم و به دست مردم نامید. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در این مناطق وضع اشتغال است. بیکاری موجبات تحركاتی همچون گروه‌گرایی و واگرایی را به وجود می‌آورد. در نتیجه چنین شرایطی مردم به انواع روش‌ها می‌کوشند تا امرارمعاش کرده و برخی نیز با اقداماتی غیرقانونی درآمدهای فراوانی از طریق قاچاق کالا یا مواد مخدر به دست آورند. در همین راستا برای مقابله با وضع موجود، شهید شوشتری کوشید تا در دو حوزه مردم منطقه را توانمند گرداند. در این راستا اشتغال‌زایی و محرومیت‌زدایی از استان را در رأس امور اقتصادی و توسعه ملی موردتوجه قرار داد. شهید شوشتری برای جلب رضایت و اعتماد مردم نسبت به ذهنیت بدی که به جهت سیاست‌گذاری ناصحیح و همچنین عملکرد اشتباه برخی مدیران در منطقه ایجاد شده بود، اقدام به در پیش گرفتن یک الگوی اسلامی اخلاقی گرفتند که تأثیرگذار در نگاه مردم نسبت به نظام اسلامی باشد. بنابراین، با رأفت و محبت و اخلاق حسنه توأم با اخلاص در عمل و گفتار نسبت به جذب مردم اقدام کردند. شهید شوشتری معتقد بودند که اساسی‌ترین گام، جلب اعتماد از دست‌رفته مردم است؛ چراکه ایشان به‌عنوان نماینده تام‌الاختیار نظام جمهوری اسلامی ایران برای برقراری امنیت به منطقه اعزام شده بودند و طبیعتاً اقدام و عملکرد ایشان مستقیماً به حساب نظام جمهوری اسلامی نوشته می‌شد و از طرفی ادامه روند کارهای شهید در راستای برقراری امنیت، ارتباط مستقیم با مردم برای جلب اعتماد مردم داشت. اگر مردم با به برنامه‌ها و اهداف شهید شوشتری باور نداشتند، اصلاً امکان ادامه کار و پیشبرد این برنامه‌ها وجود نداشت. کما اینکه در طول سال‌های قبل از حضور ایشان کارها و برنامه‌های زیادی پیاده شده بود ولی چون مردم اعتماد نداشتند و پای کار نبودند، هیچ‌کدام به نتیجه نرسید و ناامنی منطقه و کشور را تهدید می‌کرد. بنابراین، لازمه اعتقاد داشتن مردم به حرف‌ها و برنامه‌های شهید ایجاد اعتماد بود که ایشان این کار را به‌درستی انجام دادند. شهید شوشتری طی دوران

کوتاه مدیریت خود در این استان کوشید با ایجاد اتحاد و پیوند میان طوایف و قبایل، کشمکش‌های درون قومی را میان آنان تقلیل دهد. در این راستا پیوند و اتحاد شیعه و سنی از جمله اقداماتی بود که امنیت پایدار در استان و کشور را افزایش می‌داد. ایشان در راستای ایجاد پیوند شیعه و سنی بارها پشت سر اهل تسنن نماز خواند و آداب و رسوم آنان را گرمی داشت؛ از علمای آنان مشورت گرفت و آنها را دعوت به همکاری کرد. برقراری تساهل و مدارای قومی و مذهبی از جمله مواردی بود که آرامش و امنیت را در استان بیش از گذشته کرد. در واقع شهید شوشتری کوشید با ایجاد برابری بین شیعه و سنی به تضاد و تعارض دائمی این دو مذهب در استان خاتمه دهد. همچنین کوشید با بهره‌برداری از روابط قومی - خویشی در دو سوی مرز روابط دوستانه و عاری از جنگ و ستیز را میان طوایف برقرار کند. در مقابل مردم منطقه او را نماینده دولت می‌دانستند و چنین رویکردی می‌توانست همگرایی اقوام با حکومت مرکزی را افزایش دهد. چنین رویکردی باعث همگرایی درونی بین طوایف و اقوام شد که برآیند آن عدم پشتیبانی مردم از گروه‌های تکفیری بود. بنابراین، تک‌تک برنامه‌ها و اقدامات شهید شوشتری در راستای ایجاد رضایت قومی و حمایت از نظام سیاسی بوده است. در واقع بحث اصلی و محوری و علت حضور شهید در منطقه جنوب شرق کشور ریشه‌کنی ناامنی منطقه و ایجاد امنیت پایدار بوده است و این کار با انجام اقدامات محوری و اصولی میسر نمی‌شد (گزارش مرکز راهبردی توسعه امنیت جنوب شرق کشور ۱۳۹۶).

شهید شوشتری ویژگی‌ها شخصیتی خاصی داشتند که می‌توان آنها را در راستای انطباق با فرمایشات حضرت علی علیه‌السلام در رابطه با خصوصیات مدیریتی یک مسئول طراز اسلامی مورد بررسی قرارداد. لازم به توضیح است که ویژگی‌ها شخصیتی و رفتاری او که در شکل‌گیری الگوی مدیریتی مورد نظرش در منطقه جنوب شرق نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است، طی مصاحبه‌های صورت گرفته با سران طوایف استان، استخراج شده است که بدین شرح است: اعتماد به مردم منطقه و ایجاد حس اعتماد در آنها نسبت به نظام سیاسی؛ برقراری روابط عاطفی با مردم و جذب حداکثری آنها؛ اهل کردن افراد شرور به واسطه مهرورزی و حرمت قائل شدن برای کرامت انسانی؛ پیگیری نیازهای مردم و رسیدگی به

خانواده‌های بی‌سرپرست و نیازمند و خانواده‌هایی که سرپرست آنها از معاندین نظام سیاسی بوده است؛ توجه یکسان به شیعه و سنی و مقابله با تفکرات منتهی به تبعیض؛ ایجاد حس آرامش و امنیت در مردم منطقه؛ رفتار خالصانه و عاری از دروغ؛ عدالت‌طلبی؛ ساده‌زیستی و دوری از تکبر؛ توجه به آراء و نظرات مردم و زمان گذاشتن برای مردم؛ توجه به برابری و دوری جستن از خودبزرگ‌بینی؛ تساهل و رواداری؛ احترام به دین و آیین دیگران و گرمی داشتن پیروان سایر مذاهب؛ حمایت از مظلومین و توجه به رفاه مردم؛ رفتار خوش و اخلاق حسنه؛ ایجاد عزت و اعتمادبه‌نفس در مردم استان؛ ایجاد آگاهی در میان مردم و کمک به آشنایی زنان نسبت به حق و حقوق خود؛ انتقال حس درک شدن و مهم بودن در مردم منطقه؛ ایجاد فرصت برای افرادی که میل و کشش به رشد و پیشرفت دارند؛ بها دادن و بزرگ انگاشتن سران و سرداران طوایف و احترام به آنها؛ ایجاد امید و انگیزه در مردم؛ دوری‌گزینی از نگاه از بالا نسبت به مردم منطقه؛ توجه به عدالت اجتماعی و کوشش در راستای تحقق آن؛ توجه به منافع عمومی و دوری از منافع مادی و شخصی؛ تعهد و تخصص؛ مشورت‌پذیری و... سردار شوشتری اعتقاد راسخ داشتند که کلید موفقیت در این میدان پرحادثه، جلب اعتماد مردم است و برای دست یافتن به چنین امتیاز ارزشمندی باید به دل حادثه رفت؛ با مردم یکی شد؛ سر سفره‌هایشان نشست و به درد دل‌هایشان گوش داد (عراقی، ۱۳۹۷: ۵۶ - ۵۷ و ۱۷۶ - ۱۸۷).

ب. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

براساس پرسشنامه‌های توزیع شده بین نمونه آماری و پس از تأیید شاخص‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS، تجزیه و تحلیل یافته‌ها به صورت جداگانه در قالب جدول زیر ارائه می‌شود.

جدول شماره ۲: محاسبات مربوط به پاسخ‌های دریافتی پیرامون مدیریت جهادی شهید شوشتری با

تأکید بر معنویت و اخلاق

ردیف	شاخص‌های مدیریت جهادی با تأکید بر معنویت و اخلاق	میانگین	t	Sig. (2-tailed)	نتیجه	آزمون فریدمن	اولویت
۱	مردم‌داری و ارتباط با مردم	4.7432	34.09	0.000	تأیید	14.74	۲
۲	توجه به منافع عمومی و دوری از منافع مادی و شخصی	4.6622	25.72	0.000	تأیید	14.03	۴
۳	پاسخگویی به مردم	4.3919	19.46	0.000	تأیید	11.07	۲۰
۴	ارتباط متقابل بین نظام و مردم و خوش‌بین کردن مردم به‌نظام	4.6081	23.34	0.000	تأیید	13.41	۶
۵	اعتماد به مردم منطقه بخصوص اهل تسنن و ایجاد حس آرامش و امنیت در مردم	4.5405	20.54	0.000	تأیید	12.79	۱۰
۶	ایجاد اتحاد و همگرایی میان اقوام و طوایف	4.4459	18.15	0.000	تأیید	11.99	۱۶
۷	محرومیت‌زدایی و توجه به رفاه عمومی مردم	4.4054	16.79	0.000	تأیید	11.55	۱۷
۸	مقابله با تبعیض و بی‌عدالتی	4.3378	17.23	0.000	تأیید	10.59	۲۴
۹	بزرگ‌انگاشتن، بها دادن و احترام به سران طوائف	4.4865	19.16	0.000	تأیید	12.43	۱۴
۱۰	ایجاد و انتقال حس درک شدن و مهم بودن مردم منطقه	4.3784	18.07	0.000	تأیید	10.95	۲۲
۱۱	ایجاد امید و انگیزه در مردم	4.3649	20.00	0.000	تأیید	10.79	۲۳
۱۲	هم‌نشینی با مردم	4.6486	26.52	0.000	تأیید	13.82	۵
۱۳	خدمت صادقانه به مردم	4.6757	24.05	0.000	تأیید	14.39	۳
۱۴	صداقت در گفتار و رفتار	4.7297	26.74	0.000	تأیید	14.83	۱
۱۵	ایجاد وحدت و انسجام بین شیعیان و اهل تسنن	4.5000	19.33	0.000	تأیید	12.47	۱۳
۱۶	وفای به عهد	4.5270	19.12	0.000	تأیید	12.79	۹

ردیف	شاخص‌های مدیریت جهادی با تأکید بر معنویت و اخلاق	میانگین	t	Sig. (2-tailed)	نتیجه	آزمون فریدمن اولویت بندی	اولویت
۱۷	تحمل افکار و سلیق مختلف و احترام به آنها	4.3919	15.85	0.000	تأیید	11.37	۱۸
۱۸	برقراری روابط عاطفی با مردم و جذب حداکثری	4.5541	24.19	0.000	تأیید	12.73	۱۱
۱۹	پیگیری نیازهای مردم و رسیدگی به خانواده‌های نیازمند	4.3919	17.63	0.000	تأیید	11.14	۱۹
۲۰	توجه یکسان به شیعه و سنی	4.3784	17.52	0.000	تأیید	11.05	۲۱
۲۱	ساده‌زیستی	4.5270	19.12	0.000	تأیید	12.83	۸
۲۲	احترام به دین و آیین دیگران و گرمی داشتن پیروان سایر مذاهب	4.5000	19.96	0.000	تأیید	12.40	۱۵
۲۳	رفتار خوش و اخلاق حسنه	4.5946	24.00	0.000	تأیید	13.30	۷
۲۴	رفتار خالصانه و عاری از دروغ	4.5405	23.93	0.000	تأیید	12.55	۱۲

تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر و نقش‌آفرین در راستای مدیریت جهادی با تأکید بر معنویت و اخلاق عبارتند از:

– مردم‌داری و ارتباط با مردم: یکی از ضرورت‌های اخلاق مسلمانی و معاشرت مکتبی، «مردم‌داری» است، یعنی با مردم بودن، برای مردم بودن، در خدمت دیگران بودن، شریک درد و رنج و راحت و غم دیگران بودن. همراهی و همدردی و همگامی و خود را خدمتگزار و غمخوار دیگران دیدن و دانستن. مردم‌داری، اخلاق زینده مسلمانی است که می‌خواهد از الگوهای دینی و ارزش‌های مکتبی الهام بگیرد و زندگی اسلامی داشته باشد. باید با عمل، دیگران را جذب کرد، نه با حرف! «گفتار بی عمل، چک بی محل است» و مردم‌داری، اخلاق انبیا و اولیاست.

– توجه به منافع عمومی و دوری از منافع مادی و شخصی: در تمامی تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات باید منافع و مصلحت عموم مردم به‌عنوان اصل و اساس دیده شود و از

اقدامات خودسرانه و بدون منطق که در مردم جو بدبینی نسبت به نظام ایجاد می‌کند، پرهیز کرد. در مدیریت جهادی نهادینه کردن ارزشی با عنوان نفع جمعی می‌تواند به مدیران کمک کند که فارغ از منافع فردی به منافع جمعی و ملی توجه داشته باشند.

- پاسخگویی به مردم: منظور این است که مسئولان به میدان بیایند و همه ظرفیت‌های نظام را برای حل مشکلات و تحقق مطالبات به حق مردم به کارگیرند و همه دستگاه‌ها خود را در چارچوب اهداف نظام اسلامی قرار دهند. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند: لازمه حرکت قدم به قدم نظام اسلامی به سوی حیات طیبه، پاسخگویی مسئولان و ارائه کارنامه خود به منظور اصلاح امور است و بر همین اساس، قوای سه گانه و دستگاه‌های مهم و تأثیرگذار ضمن بیان عملکرد خود برای مردم به عنوان سهامداران نظام اسلامی، باید بدون استثنا خود را مشمول قاعده کلی نقد منصفانه، اصلاح و پاسخگویی بدانند. ایشان در ادامه می‌افزایند: «مهم‌ترین شرط برای اصلاح امور و رسیدن به این هدف، ارائه کارنامه جزء به جزء دستگاه‌های مختلف از جانب مسئولان به مردم است».

- ارتباط متقابل بین نظام و مردم و خوش بین کردن مردم منطقه نسبت به نظام: اگر می‌خواهیم و توقع داریم که به ما اعتماد شود، باید ما هم متقابلاً به دیگران اعتماد کنیم. دولت، کارگزار ملت است و ملت، کارفرمای دولت است. هرچه بین ملت و دولت صمیمیت بیشتر و همکاری بیشتر و همدلی بیشتری باشد، کارها بهتر پیش خواهد رفت و باید به یکدیگر اعتماد کنند؛ هم دولت، ملت را به معنای واقعی کلمه قبول داشته باشد و ارزش و اهمیت و توانایی‌های ملت را به درستی بپذیرد، هم ملت به دولت که کارگزار کارهای او است به معنای حقیقی کلمه اعتماد کند.

- اعتماد به مردم منطقه بویژه اهل تسنن و ایجاد حس آرامش و امنیت در مردم: یکی از مؤلفه‌های اصلی مدیریت جهادی اعتماد به مردم است که سپاه پاسداران به عنوان یکی از مؤثرترین نهادهای انقلابی، با اعتقاد و عمل به آن در روندی تکوینی و رو به رشد توانست از این عامل در جهت ارتقاء و تثبیت امنیت مردم نهاد در جنوب شرق بهره‌مند شود. آرامش روحی و فکری در بین مردم مثل امنیت از مؤلفه‌های پیشرفت در هر جامعه و برای هر فرد است که نباید به هر دلیل مورد تهدید و تخریب قرار گیرد. تأمین آرامش و

حفظ آن مهم و مورد توجه است و باید همواره سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها به گونه‌ای باشد که این مقوله مورد تخریب قرار نگیرد.

- ایجاد اتحاد و همگرایی میان اقوام و طوایف: حفظ وحدت، یکپارچگی، همگامی و همدلی ملت با امروزه اتحاد و یگانگی بیش از هر زمان دیگر برای مقابله با دشمنان قسم‌خورده این نظام که ۴۲ سال حلقه کین و حقارت از این مردم و کشور را با خود یدک می‌کشند، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این اقدام به‌دوراز هر گرایش جناحی و تفکر و اندیشه سیاسی، دینی، قومیتی و مذهبی حول محور ولایت‌فقیه و مصالح ملت و کشور عزیزمان بیش‌ازپیش قوت گیرد.

- محرومیت‌زدایی و توجه به رفاه عمومی مردم: انقلاب اسلامی از همان آغاز بر اساس تعالیم نورانی اسلام، رفع محرومیت از کشور و حمایت از اقشار مستضعف و محروم جامعه را به‌عنوان یکی از اهداف و رسالت‌های خویش برگزید و بر آن همت گمارد. بر این اساس در قانون اساسی که بر پایه مبانی و اصول اسلام شکل گرفته است و منشور نظام و مبنای حرکت کشور به‌شمار می‌آید، رفع تبعیض ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمامی زمینه‌های مادی و معنوی و پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و... از اهداف جمهوری اسلامی است. جمهوری اسلامی ایران برای ملت ایران در جهت سلامت عمومی، رفاه عمومی و پیشرفت همه‌جانبه در حال حرکت است که لازمه این کار مسئولان شجاع و فعال و پُرکار و با مدیریت جهادی است. شوق خدمت و نیکی به دیگران، از روحی زلال و وارسته حکایت دارد. آنان که دربند «خویش» و وابسته به «تمنیات نفسانی» اند، توفیق نمی‌یابند که خود را وقف جامعه و خدمت به محرومان کنند؛ بنابراین، از خدا باید خواست تا دست ما را در گره‌گشایی از مشکلات مردم باز کند. خدمت به دیگران، تنها به خرج مال و کمک به معیشت و وضع اقتصادی آنان نیست. حتی واسطه شدن برای حل مشکل، راهنمایی برای رسیدن به مقصود، برخورد خوب و شایسته با ارباب‌رجوع، اهتمام و تصمیم داشتن به

خیررسانی به مردم، شاد کردن غمگینان و غمزدایی از چهره‌های پریشان و دل‌های داغ‌دیده و محزون، همه و همه از پاداش اخروی برخوردار است.

- مقابله با تبعیض و بی‌عدالتی: راهکار مقابله با فقر و فساد و تبعیض، اجرای عدالت است و فقر با عدالت گستری کاملاً از بین می‌رود. اگر امکانات و ظرفیت‌ها عادلانه توزیع و قوانین و مقررات عادلانه اجرا شوند، شاهد از بین رفتن تبعیض و فساد اجتماعی و اقتصادی خواهیم بود.

- بزرگ انگاشتن، بها دادن و احترام به سران طوائف: تأکید دین مبین اسلام بر احترام و تکریم بزرگان دینی و علمی و ریش‌سفیدان است. به جهت وضعیت ایجادشده در ساختار سیاسی دوران قبل از انقلاب، متأسفانه سران و سرداران طوائف از گردونه سیاسی کنار گذاشته شده بودند و به مولوی‌ها بهای بیش‌ازحد داده شده بود. شهید شوشتری اعتقاد داشتند که هر چیزی باید در سر جای خودش باشد، عالم دینی، احترام خودش را دارد و سر طایفه هم احترام خودش و این دو مثل دو بال در کنار طایفه قرار دارد تا مردم آن قوم به سرمنزل رستگاری و فلاح برسند.

- ایجاد و انتقال حس درک شدن و مهم بودن مردم منطقه: تحقق نظام اسلامی هم بدون پذیرش مردم امکان ندارد؛ بر همین اساس است که مفهوم مردم‌سالاری دینی ارائه می‌شود؛ مشروعیت این نظام به وحی و نبوت است و مقبولیت و پذیرش آن بستگی به مردم دارد؛ یعنی تا زمانی که مردم نپذیرند، این نظام دینی مردم‌سالار تحقق پیدا نمی‌کند. انقلاب اسلامی موجب گذار جامعه‌ی ایران از یک استبداد سلطنتی به یک آزادی دینی بوده است؛ انقلاب اسلامی در هیچ لحظه‌ای بدون مشارکت مردم نبوده است و بعد از انقلاب هم نقش مردم بدون وقفه در سطوح سیاسی و اجتماعی، فعال و تعیین‌کننده بوده است.

- ایجاد امید و انگیزه در مردم: وجود انگیزه در بین مردم جامعه، ضرورتی حتمی برای پیشرفت جامعه به‌شمار می‌آید که باید مؤلفه‌های تقویت‌کننده این موضوع را در جامعه گسترش داد. امید، نبض حیات اجتماعی است و عملکرد مناسب مدیران در عرصه‌های مختلف اجرایی، قضایی و قانون‌گذاری و همچنین بستری برای مشارکت عمومی در ارتقای امیدواری و در پی آن نشاط و انگیزه لازم و ضروری است. همچنین

انسجام بین اقوام، گروه‌ها، شخصیت‌ها و سلاطین مختلف، زمینه‌ساز امیدواری و نشاط اجتماعی است؛ ضمن اینکه حفظ حرمت‌ها و احترام به سلیقه و تفکرات افراد جامعه در ایجاد انگیزه، امیدواری و نشاط اجتماعی نقش دارد و همه این مسائل وحدت ایجاد می‌کند.

- هم‌نشینی با مردم: باید به مشکلات مردم توجه داشت؛ شنونده خوبی برای آنها بود؛ با دقت به مشکلات آنها گوش داد و در جهت رفع آن قدم برداشت. بزرگ‌ترین نشانه شیطان یاس و ناامیدی و ایجاد مشکلات برای مردم است. هر ناطق و گوینده‌ای که این نشانه‌ها را داشته باشد، باید از او دوری کرد و نقطه مقابل آن امید، توکل و رفع مشکلات و انجام کارهای خیر است. یکی از تأکیدات امام (ره) همراهی مردم، در کنار آنها بودن و مردمی بودن مسئولین است و باید مردمی بودن را به معنی عملی و اداری آن‌که به درک مشکلات مردم منجر می‌شود، بیشتر توجه داشت؛ نزدیک بودن به مردم با توجه به معنی فیزیکی آن باعث آشنایی و درک بیشتر مشکلات می‌شود. رسیدگی به مسائل قومی از نمودهای عینی مردمی بودن مسئولین است که با منش‌های انقلاب اسلامی سازگار است؛ هرچند هنوز با وضع مطلوب فاصله زیادی داریم.

- خدمت صادقانه به مردم: خدمت‌رسانی صادقانه و خالصانه به مردم می‌تواند موجب غفران و بخشش پاره‌ای از گناهان و جبران‌کننده کاستی‌های انسان شود و موجب وصول و راهنمایی انسان به بهشت الهی گردد. مهم اینکه تمام فضایل و اجر و پاداشی که برای خدمت‌رسانی به مردم در نظر گرفته شده مشروط به این است که خدمت به دیگران از نیت خالصانه و صادقانه و فقط در جهت تقرب به خدا و احیای ارزش‌های دینی صورت پذیرد، نه اینکه به خاطر رسیدن به پول و ثروت و یا محبوب شدن پیش مردم و یا کسب شهرت و پیدا کردن نام نیک و یا رسیدن به مقام و منصب و سایر موارد این‌چنینی صورت پذیرد که در این صورت انسان را از پاداش الهی و اخروی محروم می‌سازد.

- صداقت در گفتار و رفتار: صداقت و راستی از خصوصیات عالی اخلاق انسانی است که در آموزه‌های اسلامی از زمینه‌های اساسی ارجمندی و نیک‌بختی انسان شناخته شده است. پیشوای صادقان و مولای متقیان، صداقت را ارجمندترین و والاترین

صفت، معرفی کرده و از راست‌گویی به‌عنوان اساس هر نوع اصلاح فردی و اجتماعی نام برده است؛ بنابراین اگر همه فعالیت‌ها و اقدامات انسان بر صدق و راستی بنا نهاده شود و از هرگونه ناراستی پیراسته باشد، زمینه‌های نیک بختی و گران‌قدری برای او فراهم می‌شود؛ چنان‌که گشوده شدن دریچه‌های سعادت و بهروزی به‌سوی جامعه بشری، جز با استوار کردن پایه صداقت میسر نمی‌شود.

- ایجاد وحدت و انسجام بین شیعیان و اهل تسنن: وحدت اسلامی یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های تاریخی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان در جهت ایستادگی و پویایی و هویت امت اسلامی بوده و از مهم‌ترین عوامل عزت و پیروزی آنان در همه صحنه‌هاست و در مقابل، تفرقه و اختلاف، جز خواری و شکست و به هدر رفتن نیروهای فکری و سرمایه‌های انسانی امت اسلامی نتیجه‌ای نخواهد داشت. همچنین، کوشش برای وحدت و برادری، حرکتی است برای رهنمودهای الهی و اقتداء به سنت پیامبر و اولیای دین؛ چراکه سیره ائمه اطهار^(ع) نیز بیانگر این است که نزد ایشان حفظ وحدت امت اسلام و جلوگیری از نابودی آن، بر همه چیز مقدم است. بهترین شیوه در رفتار با اهل سنت آن است که بدون تحریک احساسات و بروز تعصبات، بر نقاط مشترک تکیه کرده و در مقابل دشمنان اسلام و مستکبران، با تمام مسلمانان وحدت سیاسی خود را حفظ نمود و از فضایل اهل بیت و سیره آنان بیشتر صحبت و به آن عمل کرد.

- وفای به عهد: وفای به عهد و پیمان یکی از اساسی‌ترین شرایط زندگی دسته‌جمعی است و بدون آن هیچ‌گونه همکاری اجتماعی ممکن نیست و بشر با از دست دادن آن از زندگی اجتماعی و آثار و برکات آن محروم خواهد شد و به همین دلیل وفای به عهد در منابع اسلامی مورد تأکید زیاد واقع شده است. سلب اعتماد عمومی از آفات پیمان‌شکنی است و احساس اعتماد متقابل، پشتوانه محکمی برای فعالیت‌های هماهنگ اجتماعی و همکاری‌های وسیع مردمی است و اگر روزی وفای به عهد از میان جامعه بشری رخت بربندد و پیمان‌ها یکی از پس از دیگری شکسته شود، سرمایه بزرگ اعتماد عمومی به غارت خواهد رفت و جامعه به اجزای پراکنده و ناتوان تبدیل خواهد شد.

- تحمل افکار و سلايق مختلف و احترام به آنها: یکی از شیوه‌های مدیریتی شهید شوشتری برگزاری جلسه با کل اعضای هر طایفه بود؛ بدین شکل که با سر طایفه هماهنگی صورت می‌گرفت و در یک تاریخ و ساعت و مکان مشخص که آنها تمایل داشتند، اقدام به برگزاری جلسه مشترک بین مسئولان قرارگاه و اعضای آن طایفه می‌کردند، در آن جلسه پس از صحبت‌های شهید و تبیین راهبردها و اقداماتی که قرار است صورت بگیرد؛ تک تک اعضای طایفه، هر کدام که حرفی برای گفتن داشتند، شروع به صحبت می‌کردند و ایشان هم کاملاً و با دقت به صحبت‌ها گوش می‌دادند. بعضی اوقات هم اگر شخصی صحبتی نمی‌کرد، ایشان به صورت سؤال و جواب با طرف مقابلش به گفتگو می‌پرداخت و در خلال صحبت‌ها اگر نکته و تذکری از سوی حضار گفته می‌شد، یادداشت و آن را از طریق دفترشان به مسئول مربوط اطلاع‌رسانی می‌کردند و بعد هم اگر قرار بود اقدام خاصی صورت بگیرد حتماً پیگیری می‌کردند. به جز جلسات نوبه‌ای ایشان دیدارهای خصوصی و چهره به چهره با مردم و سران و مسئولان هم داشتند و در آن ملاقات‌ها هم نسبت به آرا و نظرات اهمیت قائل می‌شدند و به آنها توجه می‌کردند (گزارش مرکز راهبردی توسعه امنیت جنوب شرق کشور، ۱۳۹۶).

- برقراری روابط عاطفی با مردم و جذب حداکثری: اگر جامعه اسلامی را مانند پیکر واحدی بدانیم، اعضای این پیکر ارتباطی حیاتی و سرنوشت‌ساز با یکدیگر دارند. اختلال و کم‌کاری در یک عضو، عامل به هم خوردن تعادل بدن خواهد شد. در این هنگام، بقیه اعضا باید به کمک آن عضو بشتابند و به آن یاری دهند تا نظم و تعادل به بدن برگردد و حیات و زندگی ممکن شود. این حقیقت، در سطح جامعه اسلامی نیز باید پیاده شود. اگر نیازمندی به عللی نتواند خود را همپای دیگران قرار دهد، شایسته است دیگران به او یاری رسانند تا عدالت و تعادل اجتماعی در جامعه محقق شود در راستای تحقق این امر برای مسئولین ضرورت دارد روابط عاطفی با مردم داشته باشند و خود را خادم مردم بدانند.

- پیگیری نیازهای مردم و رسیدگی به خانواده‌های بی‌سرپرست و نیازمند: پیگیری نیازهای مردم و رسیدگی به نیازمندان، جایگاهی بس والا و ارزشمند در نظام فکری اسلام دارد، به‌طوری‌که از حوزه خانواده و همسایگان شروع می‌شود و تمامی عرصه‌های حیات

اجتماعی و حتی بین‌المللی را شامل می‌شود و انحصار به یک کار مشخص و معینی هم ندارد، بلکه هر کار خیر و صحیح و مشروعی که مورد نیاز فرد یا جامعه باشد، از غذا دادن و سیراب کردن و پوشاندن که نمونه‌های ساده و اولیه خدمت‌رسانی است تا تعلیم و تربیت و محبت کردن و عیب‌پوشی و احترام گذاشتن به دیگران.

- توجه یکسان به شیعه و سنی: یکی از نکات مهم در رسیدگی به مردم، نگاه یکسان به مسلمانان اعم از شیعه و سنی است و لازم است مسئولین توجه جدی به این امر داشته باشند و با نگاه عدالت محور و به‌دوراز تبعیض و بی‌عدالتی خدمت‌رسانی به مردم را در برنامه قرار دهند.

- ساده‌زیستی: یکی از سفارش‌های دین مبین اسلام، توصیه به ساده‌زیستی است؛ در سیره ائمه اطهار (ع) به‌راحتی می‌توان این ساده‌زیستی را مشاهده کرد. فلسفه ساده‌زیستی، هم دردی و شرکت عملی در غم مستمندان است. اگر افراد جامعه به‌خصوص مدیران جامعه، زندگی ساده‌ای را برگزینند، هم درد و رنج محرومان را لمس می‌کنند و هم در جهت رفع درد و رنج تا جایی که در توان دارند، تلاش می‌کنند.

- احترام به دین و آیین دیگران و گرامی داشتن پیروان سایر مذاهب: تأکید دین مبین اسلام بر احترام و تکریم بزرگان دینی و علمی و ریش‌سفیدان است. بنابراین، تواضع خصیصه‌ای درونی است که در رفتار فرد متجلی می‌شود؛ به همین خاطر، شخص متواضع خود را در سطح هم‌کیشان خود می‌بیند، برای خویشتن، شخصیت کاذب و دروغین نمی‌سازد و خود را بالاتر از دیگران نمی‌بیند، به‌آسانی با آنان انس می‌گیرد، باصفا و صمیمیت آنها را دیدار می‌کند و بنابراین، همواره تاج تواضع را بر سر خویش می‌نهد و بدین‌وسیله، به تکبر و خودبزرگ‌بینی دچار نمی‌شود.

- رفتار خوش و اخلاق حسنه: قرآن بر رشد اخلاقی انسان‌ها تأکید بسیار داشته و آن را از اهداف رسالت پیامبر (ص) شمرده است، آسایش دنیا و آخرت در سایه اخلاق نیک محقق می‌شود و انسان اگر بخواهد در زندگی دنیا آسوده باشد و دور از نگرانی‌ها و اضطراب‌های ویرانگر زندگی کند باید باصفت‌های زشت و بد اخلاقی‌ها مبارزه کند. هر

انسانی را به میزان ظهور ارزش‌های اخلاقی در افکار و گفتار و رفتار را می‌توان ارزیابی نمود و اولین نمودی که از یک شخص در جامعه ظاهر می‌شود اخلاق آن فرد است.

- رفتار خالصانه و عاری از دروغ: اخلاص، خالص گردانیدن عمل از همه شائبه‌هاست، چه کم و چه زیاد، به طوری که قصد تقرب در آن خالص شود و انگیزه‌ای برای عمل جز آن وجود نداشته باشد و در دل او جایی برای دوستی دنیا باقی نمانده باشد. در مقابل کسی که محبت دنیا و برتری جویی و ریاست‌طلبی بر او چیره شده و به طور خلاصه محبت غیر خدا بر او استیلا یافته است، همه حرکات معمولی او این صفات را به خود می‌گیرد و عبادات او از این آفات مصون نمی‌ماند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه‌گیری

بر اساس مطالعات انجام‌شده، مدیران جهادی به طور مشترک دارای ویژگی‌ها خاص زیر می‌باشند که شهید شوشتری هم دارای این ویژگی‌ها بوده است، بنابراین در این پژوهش به احصاء مواردی که کمتر به آن توجه شده است پرداخته‌شده که در پایان به آن اشاره خواهد شد.

مدیریت جهادی برگرفته از مدیریت اسلامی و باهدف قرب به خدا، خدمت به بندگان او و گرامی داشتن مردم، انجام کار خالصانه به شیوه مناسب و ارزشمند در جهت کسب رضای خدا و ویژگی‌هایی همچون: ایمان عمیق، اخلاص، تعهد، توکل به خدا و اعتماد به کمک الهی، تأکید بر معنویت و ارزش‌های اخلاقی، اسلامی و انسانی است؛ درحالی‌که در نظام‌های مدیریتی دیگر، اخلاق به عنوان وسیله مطرح بوده و تا زمانی کاربرد دارد که در راستای اهداف آن نظام مدیریتی بوده باشد. یکی از نکات مهم اینکه مدیریت جهادی با مصرف‌گرایی، اشرافی‌گری، سستی، تنبلی، بی‌حالی و انحراف از مسیر آرمان‌گرایی ایمانی، تغایر داشته و با آن مبارزه می‌کند؛ درحالی‌که در شیوه‌های مدیریتی دیگر که عمدتاً محصول فرهنگ سرمایه‌داری است، جامعه به سمت مصرف‌گرایی، اشرافیت، بی‌عدالتی، اصالت لذت و انحراف از آرمان‌های انسانی، سوق داده می‌شود. مؤلفه‌ها و شاخص‌های

اساسی مدیریت جهادی شامل: توکل و اخلاص؛ خدامحوری و دین‌محوری؛ اعتقاد به معاد و آخرت؛ اعتقاد به وعده الهی؛ روحیه‌ی ابتکار؛ سخت‌کوشی و خستگی‌ناپذیری؛ مجاهدت خالصانه؛ انقلابی‌گری؛ خطرپذیری؛ حل‌شدن در آرمان‌های انقلاب و توجه به ارزش‌های بنیادی و تعظیم شعائر اسلامی است.

بنابراین، بر اساس تجزیه و تحلیل به‌عمل‌آمده از مبانی نظری و اسناد و مدارک موجود و همچنین مصاحبه و پرسشنامه، در تبیین مدیریت جهادی شهید شوشتری، شاخص‌های مدیریت جهادی شهید شوشتری با تأکید بر معنویت و اخلاق به ترتیب اولویت بر اساس آزمون فریدمن عبارتند از:

۱. صداقت در گفتار و رفتار؛
۲. مردم‌داری و ارتباط با مردم؛
۳. خدمت صادقانه به مردم؛
۴. توجه به منافع عمومی و دوری از منافع مادی و شخصی؛
۵. هم‌نشینی با مردم؛
۶. ارتباط متقابل بین نظام و مردم و خوش‌بین کردن مردم منطقه نسبت به نظام؛
۷. رفتار خوش و اخلاق حسنه؛
۸. ساده‌زیستی؛
۹. وفای به عهد؛
۱۰. اعتماد به مردم منطقه به‌خصوص اهل تسنن و ایجاد حس آرامش و امنیت در مردم؛
۱۱. برقراری روابط عاطفی با مردم و جذب حداکثری؛
۱۲. رفتار خالصانه و عاری از دروغ؛
۱۳. ایجاد وحدت و انسجام بین شیعیان و اهل تسنن؛
۱۴. بزرگ‌انگاشتن، بها دادن و احترام به سران طوایف؛
۱۵. احترام به دین و آیین دیگران و گرمی داشتن پیروان سایر مذاهب؛
۱۶. ایجاد اتحاد و همگرایی میان اقوام و طوایف؛

۱۷. محرومیت‌زدایی و توجه به ایجاد رفاه عمومی مردم؛
۱۸. تحمل افکار و سلايق مختلف و احترام به آنها؛
۱۹. پیگیری نیازهای مردم و رسیدگی به خانواده‌های بی‌سرپرست و نیازمند؛
۲۰. پاسخگویی به مردم؛
۲۱. توجه یکسان به شیعه و سنی؛
۲۲. ایجاد و انتقال حس درک شدن و مهم بودن مردم منطقه؛
۲۳. ایجاد امید و انگیزه به مردم؛
۲۴. مقابله با تبعیض و بی‌عدالتی.

پیشنهاد

با توجه به یافته‌های پژوهش و سیره رفتاری و مدیریتی شهید شوشتری، از آنجا که این سیره می‌تواند و باید مبنای عمل فرماندهان و مدیران در نظام اسلامی قرار بگیرد، پیشنهادهای پژوهش ارائه می‌شود.

- تدوین سیاست‌های فرماندهی و مدیریتی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مدیریت جهادی؛
- انتصاب مسئولین بر اساس شاخص‌های مدیریت جهادی معنویت و اخلاق؛
- تدوین دوره‌های آموزشی مدیریت جهادی جهت نهادینه شدن و توجیه شدن مسئولین با این معیارها و شاخص‌ها؛
- توجه به کادر سازی جوانان مبتنی بر مولفه‌ها و شاخص‌های مدیریت جهادی بر اساس معنویت و اخلاق برای تحقق دولت اسلامی و تمدن نوین اسلامی؛
- نهادینه کردن مدیریت جهادی در دستگاه‌ها و ادارات و نهادهای دولتی؛
- الگو قرار دادن مدیران جهادی به‌عنوان شاخص و انجام امور و مأموریت‌ها بر اساس آن.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- قرآن کریم.
- حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خمینی رحمت‌الله علیه، روح‌الله (۱۳۷۸)، جهاد اکبر، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (چاپ ۹).
- حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای مدظله‌العالی (۱۳۹۷/۱۱/۲۱)، بیانیه گام دوم.
- پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (۱۳۹۸/۰۳/۰۱)، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، قابل دریافت به آدرس: www.Leader.ir
- پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (۱۳۸۸/۰۴/۲۹)، بیانات مقام معظم رهبری به مناسبت سالروز عید سعید مبعث، قابل دریافت به آدرس: www.Leader.ir
- پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (۱۳۷۸/۰۶/۱۳)، بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان و دانش آموزان بسیجی، قابل دریافت به آدرس: www.Leader.ir
- الوانی، سید مهدی (۱۳۸۶)، مدیریت عمومی، تهران: نشر نی (چاپ ۳۱).
- پالوج، مجتبی و تقی پورفر، ولی‌الله (۱۳۸۶)، نقش فرهنگ و مدیریت جهادی در تقویت و توسعه سرمایه‌های اجتماعی و مشارکت مردمی، مجموعه مقالات اولین همایش فرهنگ و مدیریت جهادی: نشر آموزش کشاورزی.
- ترک‌زاده، جعفر؛ امیری طیبی، مسلم؛ محمدی قدرت‌الله (۱۳۹۶)، تدوین الگوی مدیریت جهادی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (دام‌ظله‌العالی)، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیستم، شماره ۷۵ (۳۰ - ۵).
- جهان‌آبادی، محمدرضا (۱۳۹۸)، نقش اخلاق و معنویت در سبک زندگی اسلامی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ملایر، همدان.
- خزائی، علی‌اکبر؛ مهر عطا، رضا؛ قاسمی، زهرا (۱۳۹۳)، مدیریت جهادی مفهوم شناسی مؤلفه‌ها و الزامات تحقق آن، دومین همایش بین‌المللی مدیریت.
- خسروی، علیرضا (۱۳۹۰)، نقش دانشگاه در همبستگی ملی از منظر امام خمینی (ره)، فصلنامه مطالعات ملی، ویژه‌نامه، شماره ۱. تهران: مؤسسه مطالعات ملی.
- خوش‌دونی، مهدی (۱۳۹۸)، معنویت در بیانیه گام دوم انقلاب و ماهیت آن، نشریه پیام، ۱۳۳ (۴۳-۲۷).

- زین‌الدینی، مجید؛ محمدی سیاهبومی، حمیدرضا (۱۳۹۷). ارائه الگوی مطلوب مدیریت جهادی در انقلاب اسلامی مورد کاوی رهنمودهای رهبر انقلاب اسلامی، نشریه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال هشتم شماره ۳ (۴۹-۲۳).
- سعدآبادی، علی‌اصغر؛ فرتاش، کیارش؛ فهری، فاطمه (۱۳۹۸). شناسایی مؤلفه‌های مدیریت جهادی از منظر قرآن کریم «نشریه پژوهش‌های سیاست اسلامی»، شماره ۱۶.
- سند محرومیت‌زدایی و توسعه استان سیستان و بلوچستان (۱۳۹۵).
- صدیقی کلیم، (۱۳۷۹). نهضت‌های اسلامی و انقلاب اسلامی ایران، ترجمه سیدهدادی خسروشاهی، ناشر: اطلاعات
- عراقی، عبدالله (۱۳۹۷)، مدیریت جهادی و تعامل گرایانه ی شهید شوشتری، مدیریت برنامه‌ریزی درسی معاونت تربیت و آموزش نرسا، (صفحه ۵۶ تا ۵۷ و ۱۷۶ تا ۱۸۷).
- فیروزآبادی، سید حسن (۱۳۹۰)، از جهاد تا جهاد، تهران: انتشارات دانشگاه دفاع ملی.
- گزارش مرکز راهبردی توسعه امنیت جنوب شرق کشور (۱۳۹۶).
- لطیفی، میثم و سعدآبادی، حسن (۱۳۹۳). پژوهشی پدیدارشناسانه برای فهم جوهره مدیریت جهادی، فصلنامه راهبرد فرهنگ، سال هفتم، شماره ۲۸.
- مرادی، حسن و فیروزآبادی، سید حسن (۱۳۹۵)، دکترین و اهداف مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری مدظله‌العالی، نشریه مطالعات قدرت نرم، سال ششم شماره ۱۵، پاییز و زمستان ۱۳۹۵.
- مظاهری سیف حمیدرضا (۱۳۸۵)، تحلیل حیات طیبیه از دیدگاه قرآن کریم، ماهنامه معرفت، ش ۱۰۹، ص ۱۰۹.
- موحد، خسرو (۱۳۸۶)، مدیریت جهادی تجربه‌ای موفق در جمهوری اسلامی ایران، اولین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی، تهران.
- میر مرادی، عیسی و آذر شسب، معصوم (۱۳۹۳)، مدیریت جهادی از منظر مدیریت اسلامی و ضرورت بررسی آن، سومین همایش ملی مدیریت نوین.